

**INTERREG VLAANDEREN-NEDERLAND
CONCEPT PROGRAMMA 2021-2027**

1. Programmastrategie: belangrijkste ontwikkelingsproblemen en beleidsreacties

1.1. Programmagebied

Het programmagebied Interreg Vlaanderen-Nederland 2021-2027 beslaat geheel Vlaanderen en Zuid-Nederland (de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Nederlands Limburg). Het programmagebied is daarmee nagenoeg gelijk aan dit in vorige programmaperiodes. Afhankelijk van projectinhoud zullen de begunstigden enkel in de directe grensregio gesitueerd zijn, dan wel in het gehele programmagebied, of soms zelfs daarbuiten. In projecten gefocust op grensproblematiek bijvoorbeeld, staat de directe grensregio onder de aandacht. Terwijl in bijvoorbeeld innovatieprojecten een meerwaarde kan ontstaan voor het programmagebied door betrokkenheid van partners uit nabij het programmagebied gelegen economische centra, zoals Groot-Rijnmond en de Drechtsteden en (de Vlaamse stedelijke rand rond) Brussel.

De volgende NUTS 3-gebieden vormen het programmagebied:

- Vlaamse arrondissementen: Brugge, Oostende, Diksmuide, Tielt, Roeselare, Kortrijk, Veurne, Ieper, Eeklo, Gent, Oudenaarde, Aalst, Dendermonde, Sint-Niklaas, Mechelen, Antwerpen, Turnhout, Hasselt, Maaseik, Tongeren, Leuven, Halle-Vilvoorde.
- Nederlandse COROP-gebieden: Zeeuws-Vlaanderen, Overig Zeeland, West-Noord-Brabant, Midden-Noord-Brabant, Noordoost-Noord-Brabant, Zuidoost-Noord-Brabant, Noord-Limburg, Midden-Limburg, Zuid-Limburg.

Met deze indeling is er een hoge mate van continuïteit met de vorige programma's en vormt de grensregio een coherent gebied met voor beide zijden van de grens vergelijkbare kansen en issues en dit op een voldoende schaal om als regio op Europees niveau impact te kunnen hebben. In het gehele programmagebied wordt de Nederlandse taal gesproken, wat de grensoverschrijdende communicatie vergemakkelijkt.

1.2. Samenvatting van de belangrijkste gemeenschappelijke problemen, rekening houdend met economische, sociale en territoriale ongelijkheden, gezamenlijke investeringsbehoeften en complementair met andere vormen van steun, geleerde lessen uit ervaringen uit het verleden en macroregionale strategieën en zeegebiedstrategieën, indien het programmagebied als geheel of gedeeltelijk door één of meer strategieën wordt gedekt.

Zie apart [document 'gebiedsanalyse'](#).

1.3. Motivering van de selectie van beleidsdoelstellingen en specifieke doelstellingen voor Interreg, bijbehorende prioriteiten, specifieke doelstellingen en de vormen van steun, waarbij indien nodig ontbrekende schakels in de grensoverschrijdende infrastructuur worden aangepakt

In onderstaande tabel is beargumenteerd waarom Interreg Vlaanderen-Nederland (tenminste in huidig concept) opteert voor de beleidsdoelstellingen (BD) 1, 2, 4 en 6 (de 'Interreg-specifieke doelstelling') uit het 'keuzemenu' van beleidsdoelstellingen van de Europese Commissie (op verzoek verkrijgbaar) en daarbinnen de specifieke doelstellingen (SD) zoals weergegeven in de tweede kolom.

In het verdere document worden de vier beleidsdoelstellingen betiteld met A t/m D:

- A. Een slimmer Europa. Innovatie en vaardigheden voor slimme transformatie (BD1)
- B. Een groener Europa. Klimaat, milieu en natuur (BD2)
- C. Een socialer Europa. Inclusieve arbeidsmarkt, opleiding en duurzame vrijetijdsbesteding (BD4)
- D. Een Europa zonder grenzen. Samenwerken om grensobstakels te overwinnen (BD6)

Daarbinnen worden de specifieke doelstellingen in het verdere document chronologisch gerangschikt (A1, A2, B1 t/m B6, C1, C2 en C3, en D1).

Tabel 1

BD	SD	Pri-ori-teit	Motivering van de selectie
1	/	1	<p>Door de sterke kenniseconomie kan het gebied de concurrentie aan met de rest van de wereld. De productiviteit in Vlaanderen en Zuid-Nederland wordt in stand gehouden of verhoogd door innovatie.</p> <p>In SD 1-i wordt een focus gelegd op domeinen waarin beide regio's slim specialiseren en een sterke basis hebben. Door <i>samenwerking</i> op het vlak van innovatie te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde omdat bedrijven van elkaar kunnen leren en (over de grens) nieuwe partnerschappen kunnen smeden. Door gezamenlijke onderzoeksinfrastructuur te realiseren ontstaan schaalvoordelen. Het duurzaam en verstandig versterken van de kenniseconomie via Interreg heeft dus bijkomend voordeel t.o.v. dergelijk beleid in nationale kaders.</p> <p>In 1-i wordt verder gefocust op projecten met een maatschappelijke toegevoegde waarde. Zo kan de samenwerking Europa dichterbij de burger brengen en het draagvlak voor verdere Europese en Vlaams-Nederlandse integratie bevorderen.</p> <p>De keuze voor 1-i is in lijn met de aanbevelingen uit de Border orientation paper en sluit aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid (verkorte weergaven):</p> <p>Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ontwikkelen en gebruiken van het innovatie-ecosysteem en het stimuleren van marktgerichte samenwerking tussen bedrijfsleven en onderzoekscentra - stimuleren van interregionale samenwerking in nieuwe waardeketens, ook met andere lidstaten - versterken van investeringen in ontwikkeling van nieuwe processen, producten en diensten - ondersteunen van uitbouw van campussen en living labs, met deelname van mkb <p>België:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uitbouwen van de capaciteit van onderzoeksvoorzieningen bij het oriënteren van onderzoek en de commercialisering van hun onderzoeksuitkomsten - ontstaan van banden en samenwerking tussen onderzoekscentra, universiteiten en kmo's faciliteren

			<ul style="list-style-type: none"> - meer inzetten op commercialisering en de vertaalslag van onderzoek naar concrete producten - stimuleren van geïntegreerde samenwerking in nieuwe waardeketens tussen regio's over grenzen heen
1	<i>iv</i>	1	<p>Innovatieve en slimme economische transformatie is enkel mogelijk als wordt geïnvesteerd in scholing. De (veelal technologisch-georiënteerde) sectoren waarin de grensregio het sterkst staat, en groei kunnen realiseren, zijn vaak dezelfde sectoren waar kraptes ontstaan. Bedrijven in deze sectoren hebben steeds meer moeite om gekwalificeerde arbeidskrachten te vinden. Zodoende dient ter stimulatie van innovatie en transformatie verzekerd te worden dat de nodige arbeidskrachten beschikbaar blijven, en deze competenties verwerven die nodig zijn om innovatie te realiseren en die innovatieve producten uiteindelijk ook in de regio te laten produceren.</p> <p>Ook bij het selecteren van SD 1-iv wordt een focus gelegd op domeinen waarin beide regio's zich slim specialiseren. Immers op deze domeinen bestaat veelal soortgelijke vraag vanuit het bedrijfsleven, naar opleiding of methoden voor competentieontwikkeling, en kan grensoverschrijdende samenwerking dus (schaal- en kennis-) voordelen opleveren.</p> <p>Bij het selecteren van 1-iv wordt verder gefocust op (scholings)projecten die een maatschappelijke toegevoegde waarde hebben, en gericht zijn op maatschappelijke opgaven. Zo kan de grensoverschrijdende samenwerking ook Europa dichterbij de burger brengen, en het draagvlak voor toekomstige integratie bevorderen.</p> <p>De keuze voor 1-iv is in lijn met de aanbevelingen uit de Border orientation paper ('Map existing labour shortage and professions that are concerned in cross-border mobility ...') en sluit aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid:</p> <p>Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het aanpakken van de uitdagingen op het gebied van vaardigheden voor slimme specialisatie en het innovatievermogen van het midden- en klein bedrijf, die op geïntegreerde wijze samenhangen met de voornoemde investeringsbehoeften. <p>België:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ontwikkelen van de vaardigheden in het hoger onderwijs en bij onderzoekinstellingen en nauwer samenwerken met kmo's en start-ups om hun bovenvermelde bedrijfsbehoeften te ondersteunen.
2	<i>i</i>	2	<p>Zowel Vlaanderen als Nederland lijken hun klimaatdoelstellingen niet te halen. In beide delen van het grensgebied is een massale uitrol nodig van (o.a.) energie-efficiënte technieken.</p> <p>Samenwerking op dit domein is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken of processen te</p>

		<p>stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven, overheden, kennisinstellingen en intermediaire organisaties kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch SD 2-i te selecteren.</p> <p>Bij het selecteren van SD 2-i wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot.</p> <p>Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal, de eerder bij SD 1-i aangehaalde investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid, en aanvullend onderstaande:</p> <p>Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inzet op innovatie en slimme industriële transformatie (zie BD1) kan ook helpen om de belangrijke uitdagingen waar Nederland voor staat op het gebied van de energie- en klimaattransitie en de circulaire economie aan te pakken. <p>België:</p> <ul style="list-style-type: none"> - energie-efficiënte renovatie van openbare gebouwen en woningen aanmoedigen, met bijzondere aandacht voor kansarmen; - energie-efficiëntie in kmo's aanmoedigen, met dien verstande dat energie-efficiëntie de primaire doelstelling van de maatregel is, met bijzondere aandacht voor het tegengaan van energiearmoede; 	
2	ii	2	<p>Zowel Vlaanderen als Nederland lijken hun klimaatdoelstellingen niet te halen. In beide delen van het grensgebied is een massale uitrol nodig van (o.a.) hernieuwbare (en zero-emmission) energie.</p> <p>Samenwerking op dit domein is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch SD 2-ii te selecteren.</p> <p>Bij het selecteren van SD 2-ii wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot.</p> <p>Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald bij het voorstel voor de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken, de acties die het klimaatpact voorziet en de Europese industriestrategie), de eerder bij SD 1-i aangehaalde investeringsrichtsnoeren voor België en Nederland van de EC voor het</p>

			<p>cohesiebeleid. Specifiek voor België formuleerde de EC bijkomend nogonderstaande voor deze SD relevante investeringsrichtsnoeren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het gebruik van hernieuwbare energie bij verwarming en koeling aanmoedigen; - kleinschalige elektriciteitsopwekking op basis van hernieuwbare energie bevorderen; <p>En zijn in lijn met deze aanbeveling uit de Border Orientation paper:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promote joint initiatives to maximise the cross-border potential for the development of renewable energy, particularly in relation to wind, solar and geothermal.
2	iii	2	<p>Zowel Vlaanderen als Nederland lijken hun klimaatdoelstellingen niet te halen. In beide delen van het grensgebied zijn slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau nodig om de energietransitie vorm te geven en reductie van de uitstoot van koolstofdioxide te realiseren.</p> <p>Samenwerking op dit domein is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch SD 2-iii te selecteren.</p> <p>Bij het selecteren van SD 2-iii wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot.</p> <p>Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald bij het voorstel voor de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken, de acties die het klimaatpact voorziet en de Europese industriestrategie). Noch in de richtsnoeren voor het cohesiebeleid, noch in de Border orientation paper wordt expliciet melding gemaakt van slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau maar deze zijn essentieel om (hernieuwbare) energie efficiënt te kunnen opslaan en inzetten.</p>
2	iv	2	<p>De grensregio kent een relatief hoge kwetsbaarheid voor de gevolgen van de klimaatverandering. De kustprovincies in het grensgebied kennen zelfs een zeer hoge kwetsbaarheid.</p> <p>De uitdagingen op vlak van klimaatadaptatie zijn groot en gelijkaardig en er is in beide landen al kennis opgebouwd op dit domein. Dit maakt dat grensoverschrijdende samenwerking essentieel is om de gevolgen van klimaatverandering het hoofd te bieden en de potentiële winst van de grensoverschrijdende samenwerking groot is. Er dient nog veel kennis te worden opgebouwd. Ook zijn er investeringen nodig in het grensgebied, omdat de natuur zich nu eenmaal niet aan grenzen houdt.</p>

			<p>Bij de keuze voor SD 2-iv focust het programma op adaptatie, risicopreventie en rampenbestendigheid <i>gerelateerd aan de klimaatverandering</i>. Er zijn ook risico's en rampen denkbaar op andere domeinen maar deze vallen niet binnen het kader van BD 2. Het programma maakt hierbij een uitzondering voor risicopreventie en rampenbestendigheid op het domein gezondheidszorg.</p> <p>Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald bij het voorstel voor de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken en adaptatie stimuleren bij de acties die het klimaatpact voorziet) en de investeringsrichtsnoeren voor België van de EC voor het cohesiebeleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - investeren in klimaatadaptatie, in uitvoering van de nationale aanpassingsstrategie en het nationale actieplan, versterkt onderzoek naar de impact van klimaatverandering, en versterkte integratie van vermindering van klimaatveranderings- en rampenrisico. <p>En zijn in lijn met deze aanbeveling uit de Border Orientation paper:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promote cross-border climate change prevention measures, such as actions to improve the knowledge base, preparation and implementation of disaster risk management strategies - Develop cross border waste-streams and joint treatment of waste, where these offer a solution for communities in the border region including setting up strategies for cross-border circular economy.
2	vi	2	<p>Zowel Vlaanderen als Nederland lijken hun klimaatdoelstellingen niet te halen. In beide delen van het grensgebied is een massale omslag nodig richting een circulaire (en dus lagere-emissie) economie. Een groot deel van ons energieverbruik (en dus ook van de bijbehorende broeikasgasemissies) en afvalproblematiek hangt immers nauw samen met ons productieproces en materiaal ge- en verbruik.</p> <p>Samenwerking op dit domein is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken, methoden of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven, overheden en intermediaire organisaties kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch specifieke doelstelling 2-vi te selecteren.</p> <p>Bij het selecteren van doelstelling 2-vi wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot.</p> <p>Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald het actieplan voor de circulaire economie, de Europese industriestrategie</p>

			<p>en het Europese Plastic Pact) en de investeringsrichtsnoeren voor België van de EC voor het cohesiebeleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - in kmo's eco-innovatie en circulaire economie en de daarmee samenhangende vaardigheden bevorderen
2	vii	2	<p>De klimaatverandering en verdere versnippering als gevolg van ruimtelijke druk duwt natuurgebieden, de biodiversiteit, ecosysteemdiensten en het landschap in de grensregio in het defensief. Vlaanderen en Zuid-Nederland voeren vergelijkbaar beleid ten behoeve van natuurbehoud of -ontwikkeling, en de aandacht en versterking van ruimtelijke-ecologische structuur. Dankzij grensoverschrijdende samenwerking kan dit beleid ook in het grensgebied en over de grens gestalte krijgen. Behoud en versterking van natuur en natuurrijke landschappen heeft ook een meerwaarde op maatschappelijk en economisch (recreatie, vestigingsklimaat) vlak, en kan de grensoverschrijdende recreatie en interactie bevorderen. Interreg Vlaanderen-Nederland ziet grensoverschrijdende samenwerking op vlak van natuurbehoud en -ontwikkeling dus als nuttige, of voor grensoverschrijdende natuurgebieden zelfs essentieel, en wil deze specifieke doelstelling dus selecteren als belangrijk beleid, flankerend en de inspanningen ten behoeve van milieu, economie en maatschappij.</p> <p>Deze keuze sluit aan bij de EU Green Deal (meer bepaald de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030) en bij de aanbevelingen uit de Border orientation paper:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Support the development of joint policies, protocols, procedures and approaches to cross-border shared management of the substantial endowment of natural resources. This should include the development of cross-border policies and approaches to address identified risks and issues (ecological quality of water bodies, coastal flooding, fragmentation pressures) as well as to the joint management of transborder natural spaces, water bodies and important natural areas in the border region.
4	i	3	<p>Ook in Vlaanderen en Zuid-Nederland zijn er steeds meer mensen die tussen wal en schip vallen. Dit zijn vooral de iets oudere werknemers of anderszins werkzoekenden die niet beschikken over 21st century skills. Onderwijsinstellingen, werkgevers, arbeidsmarktinstellingen en (semi-)overheden spelen allemaal een rol om de mismatch tussen arbeidsvraag en –aanbod aan te pakken. Samenwerking tussen deze organisaties kan leereffecten veroorzaken – de uitdagingen zijn aan beide zijden van de grens immers sterk gelijkaardig.</p> <p>Soms kan grensarbeid de sleutel zijn om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt af te stemmen - daar waar een tekort aan arbeidskrachten aan de ene zijde van de grens kan worden opgevangen dankzij een overschot aan de andere kant van de grens. Grensarbeid kan ook bevorderlijk zijn voor de grensoverschrijdende interactie en dus bijdragen aan het wegwerken van de negatieve effecten van de grens, op de lokale economie. Daarom wil het programma inzetten op specifieke doelstelling 4-v.</p>

			<p>Deze keuzes sluiten aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid:</p> <p>Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> - innovatieve initiatieven en experimenten ondersteunen om beter op veranderingen en nieuwe (digitale) vaardigheidseisen te anticiperen en arbeidsmobiliteit te faciliteren. <p>België:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beleid en initiatieven ontwikkelen die vrijwillige arbeidsmobiliteit tussen bedrijfstakken en regio's ondersteunen; <p>En zijn in lijn met de Border orientation paper:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promote cross-border labour mobility as there is a strong potential given the differences in labour. - Map existing labour shortage and professions that are concerned in cross-border mobility particularly in the health sector and support synergies between universities and vocational bodies. - Further develop and maintain existing information provision services about the conditions for cross border employment. - Encourage multi-level partnerships to analyse and tackle specific barriers/obstacles identified in relation to cross-border employability
4	ii	3	<p>Zoals in veel ontwikkelde economieën, zijn er ook in Vlaanderen en Zuid-Nederland steeds meer mensen die tussen wal en schip vallen. Dit zijn vooral de iets oudere werknemers of anderszins werkzoekenden die niet beschikken over 21st century skills. Scholen of opleidingsaanbieders moeten hun aanbod beter afstemmen op de veranderende vraag vanuit het bedrijfsleven.</p> <p>Die vraag vanuit het bedrijfsleven loopt vaak gelijk, aan beide zijden van de grens.. Aanbieders van scholing en opleiding kunnen dus gezamenlijke curricula ontwikkelen, zeker ook omdat er geen taalverschil is. Zo kunnen schaalvoordelen benut worden. Interreg Vlaanderen-Nederland selecteert specifieke doelstelling 4-vi omdat gezamenlijke maatregelen tot verbetering van de doeltreffendheid van de arbeidsmarkt en toegang tot hoogwaardige werkgelegenheid een grensoverschrijdende meerwaarde opleveren.</p> <p>Deze keuzes sluiten aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid:</p> <p>Voor Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> - regelingen ten uitvoer leggen voor het stimuleren van investeringen in opleiding door werkgevers, het bevorderen van werkplekieren en loopbaanontwikkeling of het ondersteunen van arbeidsmobiliteit van werknemers naar een andere werkgever of bedrijfstak; <p>Voor België:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ontwikkelen en uitrollen van brede regionale strategieën voor het verbeteren van vaardigheden; - ervoor zorgen dat stelsels voor beroepsopleiding relevant zijn voor de arbeidsmarktbehoeften en aantrekkelijk voor studenten en werkgevers;

			<ul style="list-style-type: none"> - ondersteuning bieden voor de verwerving via onderwijs en opleiding van essentiële competenties en vaardigheden voor de 21ste eeuw (zoals digitale vaardigheden); <p>En in lijn met de aanbevelingen uit de Border orientation paper:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Develop a joint strategy to facilitate student exchanges, acknowledgment of degrees and certificates including for vocational training. - Consider investing in joint education schemes in areas that are considered inner peripheries (i.e. Zeeland) or using digitised tools and methods.
4	v	3	<p>Specifieke doelstelling 4.5 voorziet in het versterken van de rol van cultuur en toerisme in economische ontwikkeling, social inclusie en sociale innovatie. Toerisme, waaronder erfgoedtoerisme, is een belangrijke sector in onze grensregio. Toerisme en recreatie dienen echter niet enkel voor economische groei of om een aangenaam woon- en vestigingsklimaat te behouden, maar ook om in te spelen op ecologische en sociale opgaven. Het belang van nabije mogelijkheden, ook over de grens, voor duurzaam toerisme, recreatie, vrijetijdsbesteding en 'beleving', kwam nadrukkelijk op de voorgrond tijdens de coronacrisis.</p> <p>Toerisme en recreatie kennen een sterke ruimtelijke impact, waardoor een holistische aanpak uitermate belangrijk is. Enkel via een inkadering van toeristische investeringen in een geïntegreerde aanpak, kan vermeden worden dat het nastreven van doelen op één aspect of fysieke locatie, op een andere (al dan niet figuurlijke) plaats negatieve effecten veroorzaakt.</p> <p>Het verbeteren en verduurzamen van het toeristische aanbod zorgt ook voor een directe zichtbaarheid van en burgerbetrokkenheid bij Europa. Tegelijkertijd vergroot het de kansen om grensbewoners met elkaar in contact te brengen.</p> <p>Ook de Border orientation paper identificeert toerisme als een sector waarvoor een geïntegreerde aanpak nuttig zou zijn: <i>“For this purpose it is important to support the development of territorial strategies to tackle in an integrated manner specific challenges facing some geographical areas (depopulation, low density, ageing, decline of economic activities, pressure of tourism, poverty, economies based on the same sectors such as tourism etc.) while building on their endogenous potential attracting residents and visitors.”</i></p>
Interreg SD	i	4	<p>Het programma selecteert ISD met name omwille van de mogelijkheden in deze doelstelling voor het wegwerken van grensobstakels en het bevorderen van grensoverschrijdende contacten en bestuurlijke samenwerking.</p> <p>Verschillen op vlak van regelgeving, informatieachterstand en andere belemmeringen veroorzaken 'grensobstakels' voor economische en</p>

		<p>maatschappelijke interactie over de grens. Hierdoor zijn bewoners en organisaties in de grensstreek benadeeld t.o.v. counterparts in de centra van landen. Het wegwerken of ‘verzachten’ van grensgerelateerde obstakels voor interactie stimuleert ook de mogelijkheden voor samenwerking op andere domeinen.</p> <p>In de directe regio’s aan de grens wordt slechts hier en daar, en veelal onvoldoende integraal, structureel bestuurlijk samengewerkt. Dit ondanks het gegeven dat dergelijke samenwerking in bepaalde gevallen duidelijk een concrete grensoverschrijdende meerwaarde en schaalvoordelen kan opleveren: namelijk als de samenwerking het niveau van uitwisseling overstijgt en er daadwerkelijk beleidsafstemming en gezamenlijke investeringen, bevorderlijk voor de grensoverschrijdende maatschappelijke interactie, uit volgen. Gezamenlijke strategie-ontwikkeling met uitzicht op concrete, voor de grensbewoner tastbare resultaten (realiseerbaar in BD5), verdient dan ook zeker de aandacht.</p> <p>Er liggen tevens kansen in een toename van de dagdagelijkse contacten tussen grensbewoners, zonder dat dit een doel op zich is van het programma. Daar waar contacten een duidelijke finaliteit hebben in de sfeer van het wegwerken of verzachten van administratieve obstakels aan grens, of er schaalvoordelen door ontstaan, bieden stimulansen vanuit Interreg een duurzame toegevoegde waarde.</p> <p>Deze keuze is in lijn met de ETC-verordening en geïnspireerd door de “Groei en cohesie stimuleren in grensregio's van de EU” mededeling van de EC.</p>
--	--	---

2. Prioriteiten

- A. Een slimmer Europa.** Innovatie en vaardigheden voor slimme transformatie (BD1) p. 12
- B. Een groener Europa.** Klimaat, milieu en natuur (BD2) p. 17
- C. Een socialer Europa.** Inclusieve arbeidsmarkt, opleiding en duurzame vrijetijdsbesteding (BD4) p. 34
- D. Een Europa zonder grenzen.** Samenwerken om grensobstakels te overwinnen (BD6) p. 41

A. Een slimmer Europa. Innovatie en vaardigheden voor slimme transformatie (BD1)

2.1.1. Specifieke doelstelling A1

De ontwikkeling en het versterken van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en de invoering van geavanceerde technologieën

2.1.1.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

De grensregio heeft sterke uitgangspunten om door middel van innovatie de economische concurrentiepositie te verbeteren. Kansen zijn gelegen in de beschikbaarheid van onderzoeksfaciliteiten die mede toegankelijk zijn voor het bedrijfsleven, in vraaggerichte clusters van kennisinstellingen en in de stap tot innovatieve ontwikkeling van producten / diensten / processen.

Door te investeren in faciliteiten en samenwerking over de grens heen, gericht op de behoefte van het bedrijfsleven, worden meer en betere randvoorwaarden gecreëerd voor daadwerkelijke innovaties in het bedrijfsleven. Hierbij richt het programma zich sterk op betrokkenheid van MKB/KMO en gaat prioriteit uit naar projecten die bijdragen aan een verdere ontwikkeling en versterking van de sectoren die in de Zuid-Nederlandse en Vlaamse Slimme specialisatiestrategieën zijn aangeduid als belangrijke economische sectoren, en cross-sectorale verbindingen daartussen.

Het programma zet in op het grensoverschrijdend versterken en uitbouwen van de onderzoeks- en kennisinfrastructuur. Het gaat met name om de uitbreiding of oprichting van kenniscentra en het creëren van gedeelde onderzoeksfaciliteiten. Hierbij zijn 'grensoverschrijdend complementair' en 'grensoverschrijdende aantrekkingskracht' sleutelwoorden.

Naast aandacht voor onderzoeksinfrastructuur richt het programma zich binnen deze prioriteit ook op de dimensies van innovatie die gelegen zijn bij initiatieven in het bedrijfsleven. Door steun aan daadwerkelijke grensoverschrijdende ontwikkelprojecten met en door ondernemingen, draagt het programma direct bij aan meer valorisatie van kennis door innovatie van nieuwe producten / diensten / toepassingen / processen en versterkt zo het bedrijfsleven in de grensregio.

Zeer belangrijk hierbij is dat het programma met name op zoek is naar innovaties die tegemoet komen aan maatschappelijke noden (bvb. in de gezondheidszorg). De innovatieprojecten moeten met andere woorden ook voldoende dicht bij de burger staan. Proeftuinen in quadruple helix verband met deelname van bv. lokale en andere overheden, vzw's/stichtingen en/of burgers kunnen hierbij waardevol zijn. Juist om maatschappelijke problemen op te pakken kan ook de samenwerking tussen exacte wetenschappen en andere wetenschappelijke disciplines nuttig zijn.

Bij innovatieprojecten gaat verder aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Bouwen en exploiteren van gedeelde onderzoeksinfrastructuur, inzetbaar voor industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling met en door bedrijven.
- Open innovatienetwerken en open innovatie onderzoeksprogramma's
- Ontwikkeling, uitbreiding of versterking van gezamenlijke proeftuinen / living labs
- Kennisvouchers waarmee ondernemers grensoverschrijdend kennis inkopen bij kennisleveranciers
- Marktgerichte samenwerking in grensoverschrijdende innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten - diensten - toepassingen - processen
- Verkenningen naar haalbaarheid en nieuwe product-markt-combinaties bij grensoverschrijdend samenwerkende MKB/KMO's
- Opzet van grensoverschrijdende (samenwerking tussen) vraaggerichte innovatieclusters, bestaande uit samenwerking van bedrijfsleven, kennisinstellingen en (semi-)overheid rond sleuteltechnologieën (key enabling technologies)
- Initiëren van nieuwe grensoverschrijdende kennisnetwerken en kennisplatforms door samenwerking van kennisinstellingen en/of maatschappelijke organisaties onderling
- Innovatietrajecten gericht op een verstandige en duurzame heropleving of verhoogde weerbaarheid tegen toekomstige pandemieën van sectoren (bv. cultuur en events) of niches die onder zware druk zijn komen te staan als gevolg van (de bestrijding van) de Covid-19 pandemie.

Daarbij wil het programma zich focussen op:

- vraaggerichte samenwerking tussen technologische centra aan beide zijden van de grens, of technologische centra en opleidingscentra.
- projecten ten bate van maatschappelijke opgave(n), zoals benoemd in de RIS Z-NL en de Vlaamse transitie-opgaven
- de Vlaamse en Nederlandse slimme specialisatie domeinen (die over de tijd kunnen evolueren): duurzame chemie, agro/food, slimme maakindustrie, geavanceerde systemen en materialen, digitale technologieën, fotonica, life sciences en health, gespecialiseerde en duurzame logistiek, duurzame energie, water en blue economy
- voor innovatietrajecten: activiteiten binnen TRL-niveau's 4-8 (toegepast onderzoek)
- MKB/KMO-betrokkenheid

2.1.1.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
A	i	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die worden uitgevoerd in projecten	aantal		
A	i	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheden	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
A	i	RCR 06	Octrooi-aanvragen ingediend	aantal	0	2021		Opgave door begunstigden	

2.1.1.3 De voornaamste doelgroepen

Volgende doelgroepen zijn met name (doch niet limitatief) als potentiële begunstigden te noemen:

- Publieke kennisinstellingen
- Private kennisinstellingen
- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Intermediaire organisaties (zoals innovatiecentra, ontwikkelingsmaatschappijen, etc.)

2.1.2. Specifieke doelstelling A2

Het ontwikkelen van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap

2.1.2.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Waar de eerste specifieke doelstelling van deze innovatieprioriteit zich richt op marktgerichte onderzoeksinfrastructuur en ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten / diensten / processen, heeft deze specifieke doelstelling aandacht voor de arbeidsmarkt. In de grensregio blijft de mismatch tussen arbeidsaanbod en arbeidsvraag een uitdaging. Dit manifesteert zich ook in tekorten aan juist (technisch) geschoold personeel om zowel de nieuwe sectoren, als in transitie zijnde sectoren te bemensen. Deze tekorten kunnen, door de vergrijzing, in de komende 15 jaar binnen sommige sectoren, sterk toenemen. Het programma wil inzetten op het creëren van bijkomende tools en faciliteiten voor opleiding. Ook voor deze infrastructuur wordt gekeken naar grensoverschrijdende complementariteit en aantrekkingskracht. Ook projecten die zich richten op het verhogen van de in- en uitstroom van opleidingen / beroepen voor slimme specialisatie en voor industriële overgang (transitie naar een slimmere en groene economie), met name voor technische beroepen, zijn welkom. Vluchtelingen met technische basiscompetenties kunnen hierin kansen bieden.

Als gevolg van de corona op crisis dreigt de werkloosheid toe te nemen, maar dit betekent niet dat de krapte in bovengenoemde sectoren zal verdwijnen. Het programma hoopt projecten te kunnen selecteren die mensen (bijvoorbeeld voorheen werkzaam in andere, door de coronacrisis structureel getroffen sectoren) helpen omscholen helpen naar knelpuntberoepen.

Het programma wenst complementair te werken ten opzichte van andere financieringsprogramma's die de arbeidsmarkt willen ondersteunen, zoals bijvoorbeeld het Europees Sociaal Fonds. Er wordt dan ook geen vergoeding voorzien voor de tijd die deelnemers aan opleidingstrajecten zouden investeren.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Verhogen van een succesvolle in- en uitstroom van opleidingen / beroepen voor slimme specialisatie en voor industriële overgang (transitie naar een slimmere en groene economie), met name voor technische beroepen
- Ontwikkeling van grensoverschrijdende programma's (curricula) en faciliteiten voor opleidingen passend bij de uitdagingen in zowel bestaande sectoren, als nieuwe economische richtingen

Daarbij wil het programma zich focussen op:

- projecten ten bate van maatschappelijke opgave(n), zoals benoemd in de RIS Z-NL en de Vlaamse transitie-opgaven
- de Vlaamse en Nederlandse slimme specialisatie domeinen (die over de tijd kunnen evolueren): duurzame chemie, agro/food, slimme maakindustrie, geavanceerde systemen en materialen, digitale technologieën, fotonica, life sciences en health, gespecialiseerde en duurzame logistiek, duurzame energie, water en blue economy
- MKB/KMO-betrokkenheid

2.1.2.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
A	iv	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die worden uitgevoerd in projecten	Aantal		
A	iv	RCO85	Deelnemingen aan gemeenschappelijke opleidingsactiviteiten	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
A	iv	RCR 81	Voltooiingen van gemeenschappelijke opleidingsactiviteiten	Aantal	0	2021		Opgaven doorgevoerd	

2.1.2.3 De voornaamste doelgroepen

Volgende doelgroepen zijn met name (doch niet limitatief) als potentiële begunstigden te noemen:

- (intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (semi-) overheden
- onderwijsinstellingen
- brancheorganisaties
- MKB/KMO

2.2.1. Specifieke doelstelling B1

Het bevorderen van energie-efficiëntie en het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen

2.2.1.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Innovatieve technieken kunnen de overgang naar een energie-efficiënte en broeikasgasarme economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met energie-efficiëntie en uitstootverminderende technologieën, en door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Door het uitlokken van meer investeringen, daalt het energieverbruik van fossiele bronnen en/of de emissie van koolstofdioxide en andere broeikasgassen.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op dit thema is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoet komen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan.

In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet rekening worden gehouden met het sociale aspect; minder draagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun ecologische voetafdruk verminderen, hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol.

Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmabudget daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan.

Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van bovenwettelijke technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan

naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op energie-efficiëntie en/of het afvangen bij de bron van broeikasgassen.
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan vermindering van uitstoot van broeikasgassen, door verhoging van energie-efficiëntie (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van energie-efficiëntie-technologieën in bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inventarisatie van effectieve toepassing van energiebesparende technieken en uitwisselen van leereffecten
- Inzicht bieden aan ondernemers of huiseigenaren in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van energiebesparende maatregelen en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen
- Opleidingstrajecten voor MKB/KMO uit de woningbouwsector rond energie-efficiënt bouwen en verbouwen met nieuwe technieken en materialen

Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:

- voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveau's 4-8
- voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren

2.2.1.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
B	i	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die worden uitgevoerd in projecten	Aantal		
B	i	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
B	i	RCR06	Octrooiaanvragen ingediend	Aantal	0	2021		Opgave door begunstigen	

2.2.1.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze investeringsprioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigen te noemen:

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties

2.2.2. Specifieke doelstelling B2

Het bevorderen van hernieuwbare energiebronnen, in lijn met de Hernieuwbare Energie Richtlijn (EU) 2018/2001, inclusief de duurzaamheidscriteria die hierin zijn opgenomen.

2.2.2.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Innovatieve technieken kunnen de overgang naar een koolstofarme economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met koolstofarme technologieën, en door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Door het uitlokken van meer investeringen, daalt het energieverbruik van fossiele bronnen en stijgt het verbruiksaandeel van hernieuwbare energie in gebouwen (van bedrijven, scholen, particulieren en de overheid) en de (stedelijke) mobiliteit. Daardoor zal de emissie van koolstofdioxide, andere broeikasgassen en stikstof dalen.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op deze thema's is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoet komen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan. Bij de ontwikkeling van hernieuwbare energie technologieën dient ook rekening te worden gehouden met de landschappelijke inpassing en impact op de ecologie, ten behoeve van het maatschappelijk draagvlak voor deze investeringen.

In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet rekening worden gehouden met het sociale aspect; minder draagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun ecologische voetafdruk verminderen, hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol.

Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmabudget daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan.

Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van bovenwettelijke technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan

naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op hernieuwbare energie.
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan vermindering van uitstoot van broeikasgassen, door toepassing van hernieuwbare energie (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Grensoverschrijdend onderzoek naar haalbaarheid en mogelijkheden van emissie-arme (organisatie van) distributie en mobiliteit.
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van hernieuwbare energie-technologieën in bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).

Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:

- voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveau's 4-8
- voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren

2.2.2.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
B	ii	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die worden uitgevoerd in projecten	Aantal		
B	ii	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
B	ii	RCR06	Octrooiaanvragen ingediend	Aantal	0	2021		Opgave door begunstigen	

2.2.2.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze investeringsprioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigen te noemen:

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Kennisinstituten
- Overheden
- Intermediaire organisaties

2.2.3. Specifieke doelstelling B3

Het ontwikkelen van slimme energiesystemen, netwerken en opslag buiten TEN-E

2.2.3.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Innovatieve technieken kunnen de overgang naar een koolstofarme economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met technologieën gericht op slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau, èn door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Door het uitlokken van meer investeringen, daalt het energieverbruik van fossiele bronnen en stijgt het verbruiksaandeel van hernieuwbare energie in gebouwen (van bedrijven, scholen, particulieren en de overheid) en de (stedelijke) mobiliteit. Daardoor zal de emissie van koolstofdioxide, andere broeikasgassen en stikstof dalen.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op deze thema's is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoet komen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan.

In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet rekening worden gehouden met het sociale aspect; minder draagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun ecologische voetafdruk verminderen, hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol.

Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmbudget daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan.

Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van bovenwettelijke technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen voor de opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan vermindering van uitstoot van broeikasgassen, door verhoging van de kansen voor slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van technologieën op het vlak van slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau voor bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inzicht bieden aan ondernemers of huiseigenaren in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van maatregelen gericht op slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau; en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen
- Experimenten met geavanceerde smart grid toepassingen (incl. opslag)

Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:

- voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveau's 4-8
- voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren

2.2.3.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
B	iii	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		
B	iii	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
B	iii	RCR06	Octrooi-aanvragen ingediend	Aantal	0	2021		Opgave door begunstigen	

2.2.3.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze investeringsprioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigen te noemen:

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Kennisinstituten
- Overheden
- Intermediaire organisaties

2.2.4. Specifieke doelstelling B4

Het bevorderen van de aanpassing aan de klimaatverandering en van rampenrisicopreventie en bestendigheid, rekening houdend met eco-systeemgebaseerde benaderingen.

2.2.4.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Het programma wil via deze doelstelling inzetten op maatregelen en/of ontwikkelingen gericht op klimaatadaptatie. In deze specifieke doelstelling is een innovatief karakter van ingrepen geen vereiste. Reactief dan wel pro-actief inspelen op en aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering kan via het handhaven of herstellen van ecosystemen, maar andere fysieke ingrepen zijn ook mogelijk.

Het programma kan binnen deze prioriteit ook inzetten op rampenbestrijding (en –preventie) zonder link met de klimaatverandering, wanneer er door acute crises tijdens de programma-uitvoering specifieke noden op dit vlak zouden ontstaan, zoals bijvoorbeeld op het vlak van de gezondheidszorg naar aanleiding van de COVID-crisis.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op klimaatadaptatie.
- Fysieke maatregelen tot gezamenlijke grensoverschrijdende aanpassing aan de klimaatverandering
- Gezamenlijke ontwikkeling of herstel van groene en blauwe infrastructuur of ecosystemen, met het oog op klimaatadaptatie.
- acties gericht op het vrijwaren van de beschikbaarheid van zoet water

2.2.4.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
B	iv	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		
B	iv	RCO26	Groene infrastructuur gebouwd of geüpgraded met het oog op klimaatadaptatie	ha		
B	vi	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen

B	iv	RCR1 04	Oplossin gen die door organisa ties zijn opgeno men of opgesch aald	Aantal	0	2021		Opgav e door beguns tig-den	
---	----	------------	---	--------	---	------	--	--------------------------------------	--

2.2.4.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze investeringsprioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Land- en bosbouwers
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Organisaties voor natuur- en waterbeheer
- Publiek-private samenwerkingsverbanden

2.2.5. Specifieke doelstelling

Het bevorderen van de overgang naar een circulaire en hulpbron-efficiënte economie

2.2.5.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Innovatieve technieken kunnen de overgang naar een hulpbron-efficiënte economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met hulpbron-efficiënte technologieën, èn door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Duurzaam (her)gebruik van hulpbronnen vormt een belangrijke voorwaarde voor het behouden en versterken van bedrijvigheid én in de omschakeling naar een klimaatbewustere economie.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op deze thema's is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoet komen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan.

In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet rekening worden gehouden met het sociale aspect; minder draagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun

ecologische voetafdruk verminderen, hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol.

Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmabudget daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan.

Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van bovenwettelijke technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op een meer efficiënte omgang met hulpbronnen of organisatie van een meer circulaire economie.
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan een meer efficiënte omgang met hulpbronnen en de ontwikkeling van een meer circulaire economie (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van hulpbron-efficiëntie-technologieën in bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inventarisatie van effectieve toepassing van energiebesparende technieken en uitwisselen van leereffecten en/of van technieken voor een meer efficiënte omgang met hulpbronnen en uitwisselen van leereffecten (bijvoorbeeld valorisatie van reststromen)
- Inzicht bieden aan ondernemers of huiseigenaren in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van maatregelen tot verbetering in resource-efficiëntie (bij bedrijven) en/of ter bevordering van efficiënte omgang met hulpbronnen; en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen

- Verkenningen naar haalbaarheid en nieuwe product-markt-combinaties voor hulpbron-efficiënte technologieën bij grensoverschrijdend samenwerkende MKB/KMO's
- Opzet van grensoverschrijdende vraaggerichte innovatieclusters voor meer efficiënte omgang met hulpbronnen, bestaande uit samenwerking van bedrijfsleven, kennisinstellingen en (semi-) overheid

Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:

- voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveau's 4-8
- voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren

2.2.5.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
B	vi	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		
B	vi	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
------------	-------------------------	----	-----------	-------------	----------------	----------------	--------------------------------	--------------	-------------

B	vi	RCR 06	Octrooi- aanvragen ingediend	Aantal	0	2021		Opgaven door begunstigden	
---	----	-----------	------------------------------------	--------	---	------	--	------------------------------	--

2.2.5.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze investeringsprioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties

2.2.6. Specifieke doelstelling B6

Het bevorderen van biodiversiteit, groene infrastructuur in de stedelijke omgeving en vermindering van verontreiniging

2.2.6.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Het programma wil in deze Specifieke Doelstelling inzetten op biodiversiteit enerzijds en het terugdringen van luchtverontreiniging anderzijds.

Biodiversiteit

Door het herstellen van natuur en door het handhaven / herstellen van ecosystemen en ecosysteemdiensten en het creëren van samenhangende ecologische netwerken, verbetert de balans tussen ecologie en economische vitaliteit in de grensregio en wordt het behalen van klimaat- en stikstofdoelstellingen mee ondersteund. Omdat de natuur zich niet laat beperken door landsgrenzen biedt een grensoverschrijdende aanpak bij uitstek meerwaarde. Het programma heeft hierbij ook oog voor grensoverschrijdend duurzaam waterbeheer.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op waterkwaliteit en/of biodiversiteit
- Fysieke maatregelen tot herstel van (de kwaliteit van) grensoverschrijdende waterlopen of bodemwaterkwaliteit en -kwantiteit
- Gezamenlijke ontwikkeling of herstel van groene en blauwe infrastructuur of ecosystemen

- Elkaar grensoverschrijdend versterkende fysieke maatregelen ten behoeve van toename van biodiversiteit, dan wel preventie van biodiversiteitsverlies
- Pilotprojecten inzake nieuwe modellen van publiek-private samenwerking in natuur-, water- en bodembeheer en het gezamenlijk valoriseren van eco-systeemdiensten
- Grensoverschrijdend beheer en aanpak van terreinen, water- en bodemkwaliteit

Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:

- het benutten van koppelkansen; de uitdagingen rond energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.

Terugdringen van luchtverontreiniging

Omdat een al te brede inzet van de programmamiddelen een voldoende impact zouden verhinderen, zal dit programma binnen deze prioriteit niet breed inzetten op een vermindering van verontreiniging (zoals bv. bodemsaneringen) maar focust het op luchtverontreiniging, en met name op de problematiek rond de hoge concentraties stikstofoxiden en ammoniak.

Innovatieve technieken kunnen de luchtkwaliteit bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken. De krijtlijnen voor deze activiteiten zijn dezelfde als degene die in de andere Specifieke Doelstellingen van Prioriteit 2 zijn uitgetekend voor innovatie- en demonstratie-activiteiten.

In samenwerkingsprojecten rond het terugdringen van uitstoot van stikstofoxiden en/of ammoniak, veelal gericht op mobiliteit en de veeteeltsector, moeten (waar mogelijk met eindgebruikers) constructieve oplossingen worden gevonden en/of gedemonstreerd. Die oplossingen moeten rekening houden met de belangen van burgers en boeren, zodat acceptatie de weg vrijmaakt voor brede implementatie.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten / ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op het terugdringen van stikstofoxiden- en/of ammoniakuitstoot.
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan de vermindering van luchtverontreiniging (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Grensoverschrijdend onderzoek naar haalbaarheid en mogelijkheden van emissie-arme (organisatie van) distributie en mobiliteit.

- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van uitstootbeperkende technologieën in bedrijven, de landbouw, mobiliteit en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inzicht bieden aan ondernemers in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van maatregelen tot beperking van uitstoot; en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen
- Opleidingstrajecten voor veeteeltbedrijven rond het beperken van stikstofoxiden- en/of ammoniakuitstoot

Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:

- voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveau's 4-8
- voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.

2.2.6.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
B	vii	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		
B	vii	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal		
B	vii	PSI-O1	Oppervlakte van habitats die worden gesteund om een betere beschermingsstatus te verwerven	ha		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
B	vii	RCR06	Octrooi-aanvragen ingediend	Aantal	0	2021		Opgav e door begun stig- den	
B	vii	PSI-R1	Bedreigde dier- en plantensoorten waarvoor beschermende maatregelen zijn ondersteund'	aantal	0	2021		Opgav e door begun stig- den	

2.2.6.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze investeringsprioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Land- en bosbouwers
- Kennisinstituten
- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Organisaties voor natuur- en waterbeheer
- Publiek-private samenwerkingsverbanden

C. Een socialer Europa. Inclusieve arbeidsmarkt, opleiding en duurzame vrijetijdsbesteding (BD4)

2.3.1. Specifieke doelstelling C1

Verbetering van de doeltreffendheid en het inclusieve karakter van de arbeidsmarkten en toegang tot hoogwaardige werkgelegenheid door de ontwikkeling van sociale infrastructuur en de bevordering van de sociale economie, en door acties zoals voorzien voor ESF+ onder één of meerdere van de specifieke doelstellingen (i) tot (x) van artikel 4 (1) van Verordening (EU) [ESF+ verordening].

2.3.1.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

De grens vormt een belemmering in de werking van de regionale arbeidsmarkt. Het programma richt zich daarom op projecten om het arbeidspotentieel te ontwikkelen en benutten en om de arbeidsvraag aan weerszijden van de grens (kwalitatief en kwantitatief) beter te ontsluiten voor de beroepsbevolking. Mensen stimuleren om effectief aan de andere kant van de grens te gaan werken, kan een middel zijn om de mismatch aan te pakken; het is geen doel op zich.

De gezondheidszorg vormt hierbij een prioritaire sector; via projecten binnen deze sector wil het programma bijdragen aan een sterkere weerbaarheid ten opzichte van gezondheids crises. In deze specifieke doelstelling wordt hierop ingezet via het beter ontsluiten van vacatures en/of het heroriënteren vanuit andere sectoren van personen die reeds relevante competenties bezitten.

Voor vluchtelingen is binnen deze beleidsdoelstelling specifieke aandacht. Vlaanderen en Zuid-Nederland werden in 2015 in gelijkaardige mate geconfronteerd met omvangrijke stromen vluchtelingen en kunnen van elkaar leren en schaalvoordelen benutten via projecten gericht op de activatie van deze mensen, en hun (verdere) integratie in de arbeidsmarkt. Binnen deze doelstelling is binnen projecten ook ruimte voor flankerende acties die vertrekken van de sociale noden. Dit omvat bv. ook samenwerking op het vlak van het ondersteunen van kwetsbare doelgroepen (waaronder mensen in kansarmoede, vluchtelingen, tijdelijke arbeidsmigranten...) voor werkbaar werk of om drempels te overwinnen richting de arbeidsmarkt (mobiliteit, kinderopvang, psychosociale problemen, ...), waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde (kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Samenwerking tussen bemiddelende instanties onder meer gericht op betere grensoverschrijdende ontsluiting van informatie over vacatures, gezamenlijke arbeidspools, vacatureloketten en promoten van opportuniteiten
- Ondersteuning van kwetsbare doelgroepen om drempels te overwinnen richting de arbeidsmarkt, waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde

(kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF

- Samenwerking gericht op werkbaar werk en innovatieve arbeidsorganisatie

2.3.1.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
C	i	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
C	i	RCR104	Oplossingen die door organisaties zijn opgenomen of opgeschaald	Aantal	0	2021		Opgave door begunstigen	

2.3.1.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze prioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigen te noemen:

- (intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (semi-) overheden
- brancheorganisaties, stichtingen en vzw's

2.3.2. Specifieke doelstelling C2

Verbetering van de gelijke toegang tot inclusieve en hoogwaardige diensten op het gebied van onderwijs, opleiding en een leven lang leren door het ontwikkelen van toegankelijke infrastructuur, inclusief door het zorgen voor weerbaarheid voor afstands- en online-opleiding en –training, en door acties zoals voorzien door ESF+ onder één of meerdere van de specifieke doelstellingen (i) tot (x) van artikel 4 (1) van Verordening (EU) [ESF+ verordening].

2.3.2.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Op de arbeidsmarkt in de grensregio is de mismatch tussen arbeidsaanbod en arbeidsvraag het grootste knelpunt. Dit manifesteert zich onder meer in tekorten aan juist (technisch) geschoold personeel, ook in traditionele sectoren als bijvoorbeeld de zorg. Deze tekorten kunnen, door de vergrijzing, in de komende 15 jaar binnen sommige sectoren, sterk toenemen.

Het programma wil inzetten op het creëren van bijkomende tools en faciliteiten voor opleiding (incl. met het oog op ‘levenslang leren’). Voor deze laatste zijn ‘grensoverschrijdend complementair’ en ‘grensoverschrijdende aantrekkingskracht’ sleutelwoorden.

Het programma wenst complementair te werken ten opzichte van andere financieringsprogramma’s die de arbeidsmarkt willen ondersteunen, zoals bijvoorbeeld het Europees Sociaal Fonds (ESF). Er wordt dan ook geen vergoeding voorzien voor de tijd die deelnemers aan opleidingstrajecten zouden investeren.

Voor vluchtelingen is binnen deze beleidsdoelstelling specifieke aandacht. Vlaanderen en Zuid-Nederland werden in 2015 in gelijkaardige mate geconfronteerd met omvangrijke stromen vluchtelingen en kunnen van elkaar leren en schaalvoordelen benutten via projecten gericht op de activatie van deze mensen, en hun (verdere) integratie in de arbeidsmarkt via opleiding en/of erkenning van kwalificaties.

Binnen deze doelstelling is binnen projecten ook ruimte voor flankerende acties die vertrekken van de sociale noden. Dit omvat bv. ook samenwerking op het vlak van het ondersteunen van kwetsbare doelgroepen (waaronder mensen in kansarmoede, vluchtelingen, tijdelijke arbeidsmigranten...) om drempels te overwinnen richting de opleiding en bijscholing (mobiliteit, kinderopvang, psychosociale problemen, ...), waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde (kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF.

De gezondheidszorg vormt een prioritaire sector; via projecten binnen deze sector wil het programma bijdragen aan een sterkere weerbaarheid ten opzichte van gezondheidscrises.

Ook sectoren (bvb. cultuur en events) of niches die onder zware druk zijn komen te staan als gevolg van de Covid-19 pandemie en restricties, geïmplementeerd tijdens de bestrijding daarvan, staan onder de aandacht. Het programma denkt daarbij aan bij- of omscholing, ontwikkeld met deze sectoren, om deze sectoren te helpen verstandig en duurzaam te doen heropleven of weerbaar te maken tegen toekomstige pandemieën. Ook omscholing naar andere sectoren met een krapte in arbeidskrachten is een mogelijkheid.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Creëren van grensoverschrijdende samenwerking tussen onderwijsinstellingen/onderwijsfaciliteiten gericht op verbinding van (beroeps-) onderwijs met arbeidsmarkt, bv. via duale of hybride leeromgevingen.
- Fysieke investeringen ten behoeve van de uitbouw van gezamenlijk onderwijs en opleiding, voor inwoners van beide zijden van de grensstreek
- Projecten gericht op grensoverschrijdend wederzijdse erkenning van kwalificaties
- Verhogen van (succesvolle) in- en uitstroom van opleidingen gericht op beroepen waarvoor op dit moment (of in de toekomst als gevolg van vergrijzing) onvoldoende kandidaten worden gevonden (meer algemeen; niet direct of automatisch gelinkt aan slimme specialisatie of industriële overgang (transitie naar een slimmere en groenere economie))
- Ontwikkeling van grensoverschrijdende programma's (curricula) en faciliteiten voor opleidingen gericht op beroepen waarvoor onvoldoende kandidaten worden gevonden (meer algemeen; niet direct gelinkt aan slimme specialisatie of industriële overgang (transitie naar een slimmere en groenere economie))
- Ondersteuning van kwetsbare doelgroepen om drempels te overwinnen richting opleiding en bijscholing, waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde (kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF

2.3.2.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
C	ii	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		
C	ii	RCO85	Ondernemingen ondersteund door subsidies	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen

C	ii	RCR 81	Voltooiingen van gemeenschappelijke opleidingsactiviteiten	aantal	0	2021		Opgaven doorgevoerd	
---	----	-----------	--	--------	---	------	--	---------------------	--

2.3.2.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze prioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:

- onderwijsinstellingen
- (intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (semi-) overheden
- brancheorganisaties, stichtingen en vzw's
- MKB/KMO

2.3.3. Specifieke doelstelling C3

Het versterken van de rol van cultuur en duurzaam toerisme in de economische ontwikkeling, sociale inclusie en sociale innovatie.

2.3.3.1 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Het programma ambieert binnen deze Specifieke Doelstelling om duurzaam toerisme in de grensregio te ondersteunen. Het gaat hierbij om een geïntegreerde aanpak, met aandacht voor de verschillende aspecten van deze sector (waaronder erfgoedtoerisme). Een dergelijke aanpak is onontbeerlijk om tot complementaire en elkaar versterkende projecten te komen.

Een geïntegreerde aanpak betekent dat het programma zich zowel op harde investeringen in infrastructuur als op meer zachte interventies richt. Bij dit laatste kan het bijvoorbeeld gaan om activiteiten gericht op opleidingen, organisatie van (openbare) verkeersstromen of duurzaam sitemanagement.

Door in te zetten op duurzaam toerisme wil het programma ook een directe invulling geven aan de noden van de burgers en hen uitnodigen via een verkenning van de brede grensstreek verder in contact te treden met personen van de andere kant van de grens. We doelen met de term 'duurzaam toerisme' niet (enkel) op ecotoerisme en ecologisch verantwoord toerisme, maar op een bewuster toerisme waarbij de initiatieven gericht op versterking van het toeristisch-recreatief aanbod en beleving rekening houden met 'people', 'planet' en 'profit'. Toerisme, recreatie en erfgoedbeleving dienen niet enkel voor economische groei of om een aangenaam woon- en vestigingsklimaat te behouden, maar ook om in te spelen op ecologische en sociale opgaven. Het belang van nabije mogelijkheden, ook over

de grens, voor recreatie, vrijetijdsbesteding en ‘beleving’, voor de Vlamingen en Nederlanders zelf, kwam nadrukkelijk op de voorgrond tijdens de coronacrisis. Het programma wil dan ook een focus leggen op projecten met een toegevoegde waarde op economisch, ecologisch en sociaal vlak. Het ‘buitengebied’, als alternatief voor de drukbezochte historische steden en de kust, heeft met haar aanbod aan open landschap, groen, erfgoed, natuur, beleving van rust ed. de potentie om die toegevoegde waarde te leveren. Het programma zet dan ook prioritair op dat buitengebied in.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Versterking en/of ontsluiting van toeristische/recreatieve sites (concrete investeringen) met een heldere inkadering in een ruimere, grensoverschrijdende, bestemming (toeristische regio), in een geïntegreerde aanpak (bv. investeringen in renovatie, logies, onthaalpoorten of belevingsinfrastructuur)
- Initiatieven, in een grensoverschrijdende context, om de druk op toeristische hotspots te verlichten en spreiding van toeristen/recreanten te bevorderen
- Grensoverschrijdende flankerende acties ten behoeve van duurzaam toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding, door het versterken van grensoverschrijdende mobiliteit, grensoverschrijdende samenwerking tussen onderwijsinstellingen/ onderwijsfaciliteiten t.b.v. opleiding van personeel, ondersteunen van ondernemerschap ...
- Initiatieven waarbij het regionale aanbod o.v.v. (gezamenlijk) erfgoed, vrijetijdsbesteding en ‘beleving’, ook over de grens, ontsloten wordt voor kansengroepen
- Ontwikkeling van een geïntegreerd, samenhangend aanbod door afstemming/samenwerking op vlak van data-analyse of in promotie en identiteitscreatie, tussen lokale en bovenlokale initiatieven (integratie op bovenlokale schaal om een meer complex en grensoverschrijdend aanbod te creëren)

2.3.3.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
C	v	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		
C	v	PSI-O2	Investeringen in regionale/lokale ecosystemen rond duurzame vrijetijdsbesteding	euro		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheden	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
C	v	PSIR2	Inwoners die profiteren van maatregelen in de nabije omgeving gericht op duurzame vrijetijdsbesteding	Aantal	0	2021		Opgave door begunstigen	

2.3.3.3 De voornaamste doelgroepen

Voor deze prioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigen te noemen:

- beheerders van toeristische sites
- publieke en private opleidingsinstellingen
- publiek-private samenwerkingsverbanden
- intermediaire organisaties of brancheorganisaties
- (semi)overheden
- verenigingen en stichtingen

D. Een Europa zonder grenzen. Samenwerken om grensobstakels te overwinnen (BD6)

2.4.1. Specifieke doelstelling D1

Een beter bestuur voor samenwerking:

- versterking van de institutionele capaciteit van overheidsinstanties, met name die welke belast zijn met het beheer van een bepaald gebied, en van de belanghebbenden;
- verbetering van de efficiëntie van het openbaar bestuur door de bevordering van juridische en administratieve samenwerking en samenwerking tussen burgers en instellingen, met name om een oplossing te vinden voor juridische en andere obstakels in grensregio's;
- opbouw van wederzijds vertrouwen, in het bijzonder via aanmoediging van people-to-people acties

2.4.2 Gerelateerde types acties en hun bijdrage aan die specifieke doelstellingen en aan macroregionale en zeegebiedstrategieën, indien van toepassing

Binnen deze prioriteit ambiert het programma om de belemmerende factor in grensoverschrijdende interactie en samenwerking, die de grens veroorzaakt, weg te nemen c.q. te verzachten. Dit voor burgers (bvb. als werkzoekenden, zorgbehoevenden, consumenten, recreanten ...), bedrijven, het maatschappelijk middenveld of openbare besturen. Op die manier wordt grensoverschrijdende interactie, afstemming en samenwerking tussen en binnen deze groepen gestimuleerd en de socio-economische ontwikkeling van de grensregio verder ondersteund.

Belemmeringen voor grensoverschrijdende interactie of samenwerking kunnen zowel "harde" als "zachte" obstakels omvatten. Het kan gaan om:

- bestuurlijke of juridische obstakels,
- verschillen in wet- of regelgeving of bestuurlijke praktijken, met hinderlijke gevolgen,
- onbekendheid met mogelijkheden over de grens, of
- een tekort aan (professionele) contacten (in grensoverschrijdende netwerken).

Belemmeringen die een concrete impact hebben op de burgers hebben speciale aandacht, aangezien zo ook het sterkst de meerwaarde van Interreg wordt aangetoond.

Het wegnemen of verzachten van deze obstakels kan gebeuren d.m.v. analyse (met uitzicht op engagement tot aansluitende implementatie van aanbevelingen), informatieverschaffing, strategie-ontwikkeling en aansluitende investeringen.

Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Opzetten van informatieverschaffing richting burgers (w.o. werknemers en werkzoekenden), bedrijven, ngo's en lokale overheden om - daar waar juridische en andere obstakels in de grensregio's niet (direct) kunnen worden opgelost - de grensoverschrijdende interactie te

bevorderen en de nadelige effecten van deze obstakels weg te nemen, te mitigeren of compenseren

- Training van werknemers met adviesverlenende taakstelling, bij (semi-)publieke organisaties, om burgers, werkzoekenden, ondernemers, ... effectiever te informeren over structuren, diensten en mogelijkheden over de grens
- Ontwikkeling van gemeenschappelijke territoriale strategieën/actieplannen, door grensoverschrijdend samenwerkende overheidsinstanties, met betrokkenheid van belangenhebbenden w.o. burgers
- Identificatie, analyse en onderzoek naar juridische en andere obstakels in de grensregio, onderzoek naar (haalbaarheid van) oplossingen en maatregelen ter bevordering van die oplossingen
- Lokale bestuurlijke samenwerking, in de directe grensstreek, om creatief te kunnen omgaan met bestaande en mogelijke toekomstige obstakels aan de grens, zoals tijdelijke restricties op grensoverschrijdende verplaatsingen (bvb. bij een pandemie)
- Kleinschalige acties ter bevordering van grensoverschrijdend contact tussen burgers, daar waar dit contact onvoldoende spontaan tot stand komt en de contacten bevorderlijk zijn om de negatieve effecten van de grens op het welzijn en welvaart van grensbewoners te verminderen (in de eerste plaats binnen de programmathema's innovatie, klimaatmitigatie,-adaptatie, biodiversiteit en arbeidsmarkt)
- Initiatie van grensoverschrijdende samenwerking, afstemming of wederzijds leren door lokale besturen, waar relevant met betrokkenheid van burgers en/of andere belanghebbenden, om om te gaan met juridische of andere obstakels, verschillen aan de grens of aan de grens gerelateerde tendensen

2.4.3 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID [5]	Indicator	Meeteenheid [255]	Mijlpaal (2024) [200]	Uiteindelijk streefdoel (2029) [200]
D	i	RCO84	Gemeenschappelijke proefactiviteiten die zijn uitgevoerd in projecten	Aantal		
D	i	RCO117	Geïdentificeerde oplossingen voor juridische of administratieve grensbelemmeringen	Aantal		

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde	Referentiejaar	Uiteindelijk streefdoel (2029)	Gegevensbron	Opmerkingen
D	i	RCR 82	Juridische of administratieve grensbelemmeringen die zijn opgelost of verminderd	Aantal	0	2021		Opgav e door begun stig- den	

2.4.4 De voornaamste doelgroepen

Voor deze prioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigen te noemen:

- verenigingen van burgers
- (semi-) overheden
- kennis- en onderwijsinstellingen
- publiek-private samenwerkingsverbanden
- intermediaire organisaties of brancheorganisaties

3. Maatregel die is genomen om de relevante partners te betrekken bij de opstelling van het Interreg-programma en de rol van die programmapartners bij de uitvoering, het toezicht en de evaluatie

1) Rol van de partners in het voorbereidingsproces

In haar vergadering van december 2018 werd door het Comité van Toezicht van het lopende, Interreg V Vlaanderen-Nederland-programma voor het eerst gesproken over de voorbereidingen van het nieuwe programma. De beheersautoriteit en het gemeenschappelijk secretariaat hebben sindsdien, in nauw overleg met de betrokken lidstaten en de overige programmapartners, de nodige stappen gezet om te komen tot een gedragen IP.

In 2019 werd geconcludeerd dat het wenselijk was dat de partners waarnaar verwezen wordt in artikel 6 van de CPR-Verordening nauw betrokken zouden zijn bij het verdere voorbereidingsproces.

Deze partners waren al lid van het Comité van Toezicht, maar niet altijd even actief in dit gremium. Om ze nauwer te betrekken, werd besloten om ze óók uit te nodigen voor de ambtelijke voorbereidende vergaderingen (het Coördinatorenoverleg), waarin in veel meer detail werd besproken welk beleid voor het nieuwe programma de boventoon moet voeren. Zij werden allen individueel gecontacteerd met ook de nodige toelichting over het programma en het te lopen proces.

Voor de lokale besturen werden de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) aangeschreven. De VVSG en de VNG werden in het Comité van Toezicht vertegenwoordigd door respectievelijk een schepen van de Vlaamse gemeente Pelt en de burgemeester van Baarle-Nassau, twee grensgemeenten. Voor de economische en sociale partners werden de Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen (SERV) en de Sociaal-Economische Raad (SER)(NL), alsmede de vakbond ABVV betrokken. Voor de milieuorganisaties namen de Bond Beter Leefmilieu (BBL) en het Netwerk van Natuur- en Milieufederaties (en namens deze de Zeeuwse Milieufederatie ZMF). Voor de ngo's nam enkel de Vlaamse ngo-koepel 'De Verenigde Verenigingen' deel, bij gebrek aan een Nederlandse tegenhanger, en voor de gelijke kanseninstanties Unia in Vlaanderen en het College voor de rechten van de mens in Nederland.

In ongeveer een jaar tijd, tussen eind 2019 en eind 2020, kregen de hoofdlijnen van het programmavorm en werd een voorlopige selectie van beleidsdoelstellingen gemaakt. Dit kwam tot stand door 11 ambtelijke en bestuurlijke overleggen met vertegenwoordigers van nationale, regionale en lokale besturen en de bovengenoemde organisaties. De documenten voor de bespreking werden altijd twee weken voor de bijeenkomst via de mail toegezonden aan de deelnemers. Dit gaf de deelnemers tijd om zich voor te bereiden en, indien een partner niet aanwezig kon zijn bij een bespreking, tijd om schriftelijke input aan te leveren. In deze bijeenkomsten werd het nieuwe programma besproken en konden alle partners mee input geven bij de keuze en invulling. Hiervoor werd eerst de gebiedsanalyse van het programmagebied afgerond en vervolgens de keuze gemaakt voor, en invulling gegeven aan, de specifieke doelstellingen. Na afloop van elke bijeenkomst werden de voorstellen en conclusies verwerkt tot een nieuwe tekst. Deze wijzigingen werden aangebracht met track-changes, zodat alle deelnemers inzicht hadden in de aangebrachte wijzigingen. Vanaf het najaar van 2020 werden ook de kennisinstellingen rechtstreeks betrokken, via vertegenwoordigingen namens de Vlaamse Hogescholenraad (VHLORA), de Vlaamse Interuniversitaire Raad - VLIR), de Nederlandse hogescholen (vertegenwoordigd door HZ) en de Nederlandse universiteiten (vertegenwoordigd door Universiteit Maastricht).

In de zomer van 2020 werd het concept programma voldoende vergevorderd beschouwd en werd een bredere raadpleging van 'het veld' georganiseerd in de vorm van 5 thematische focusgroepen (voor BD 1, 2, 4, duurzaam toerisme en ISD). Voor de samenstelling van de besprekingen diende elke programmapartner per focusgroep een voorstel in van 5 organisaties die, vanuit het programmagebied van de betreffende partner, de benodigde kennis bezit. Het Gemeenschappelijk Secretariaat controleerde vervolgens of de focusgroepen een juiste representatie waren van alle stakeholders. Vervolgens ontvingen per focusgroep 45 organisaties ruim 4 weken voor de bespreking een uitnodiging. Aan elke focusgroep van drie uur namen ongeveer 30 deelnemers deel. Hen werd gevraagd om te reflecteren op de gebiedsanalyse, de keuze van beleids- en specifieke doelstellingen, en de invulling daarvan via beoogde projectsoorten en doelgroepen. Ook konden er opmerkingen worden aangedragen over de mail. De strategie bleek in ruime mate gedragen te worden door het maatschappelijk middenveld. Niettemin leverden de focusgroepen interessante aanvullingen, adviezen en nuanceringen op, op basis waarvan in de eerste plaats het IP en Gebiedsanalyse zelf, en mogelijk ook andere documenten zoals de communicatiestrategie, aangepast werden of opgestart zullen worden. In december 2020 stelde het comité, met betrokkenheid van alle 'artikel 6' partners, een ['95%' afgewerkte versie van het Interreg-programma](#) vast, waarin de voorstellen van de focusgroepen werden verwerkt. Deze versie werd op de website van het huidige programma geplaatst en via verschillende kanalen, zoals een persbericht en social media, verspreid. Er werd benadrukt dat burgers en organisaties input konden leveren op deze versie. Naar aanleiding hiervan ontvingen ...

Tijdens dit hele proces werd verder stakeholdersbetrokkenheid gestimuleerd via de communicatie-inspanningen van het programma en de acties van de programmapartners:

- in september 2019 organiseerde het programma het event 'Funding the Future'. Op dit event presenteerden de programmapartners hun initiële ideeën voor (de doelstellingen van) het nieuwe programma, via een plenaire politieke discussie, voor honderden aanwezigen van bedrijven, kennis- en opleidingsinstellingen, maatschappelijke organisaties en burgers. Deelnemers konden tevens input geven en zich laten inspireren door tientallen op het event gedemonstreerde fysieke realisaties uit Interreg V;
- hieraan voorafgaand en vooral nadien informeerde het programma stakeholders omtrent de voortgang in de ontwikkeling van het nieuwe programma, via nieuwsbrieven en website en bovenal de projectadviseurs, die via hun dagdagelijkse contacten in het veld een beeld konden ontwikkelen van uitdagingen en opportuniteiten, in de grensoverschrijdende samenwerking;
- verschillende programmapartners, bijvoorbeeld Vlaanderen (Vlaio), het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de provincies Zeeland en West-Vlaanderen organiseerden of droegen bij in events en communicatie-acties met het oog op de voorbereidingen van de nieuwe programma's, die voor hun werkgebied toekomstige opportuniteiten kunnen geven.

Begin 2020 wees de Europese Commissie erop dat de verplichtingen van de richtlijnen inzake een Strategische Milieubeoordeling (SMB) van toepassing zijn op de voorbereiding van Interreg programma's. De programma's dienen met de betreffende milieudiensten na te gaan of een volledige SMB opgesteld dient te worden.

Het programma heeft contact opgenomen met de diensten Milieueffectrapportage (MER) in Vlaanderen en Nederland. Op basis van de gesprekken komt het programma tot de conclusie dat het IP niet onderhevig is aan de verplichting tot het uitvoeren van een Strategische Milieubeoordeling, dit om 2 redenen. In de eerste plaats is het IP te catalogiseren als een 'financieel programma' en deze vallen buiten de scope van de verplichting tot Strategische Milieubeoordeling. In ondergeschikte orde kan bijkomend worden aangegeven dat het IP geen kader vormt voor de toekenning van toekomstige vergunningen, wat een bijkomend argument is dat een dergelijke milieubeoordeling niet nodig is. Vergunningverstreckende instanties zijn op geen enkele manier gebonden aan welke besluiten dan ook

in onze programmawerking. De inhoud van het Interreg-programma zelf vormt ook helemaal geen toetssteen voor die instanties. Een selectie als Interreg-project verhoogt dus niet de kans dat een vergunning zou worden verleend, noch zorgt het voor een verkorting of versnelling van de standaardprocedures. De gecontracteerde MER-diensten onderschrijven deze analyse (zie aan dit IP bijgevoegde verklaringen van deze diensten).

2) Rol van de partners bij de uitvoering van het programma

De partners waarnaar verwezen wordt in artikel 6 zullen, net zoals in het lopende programma, uitgenodigd worden om zitting te nemen in het Comité van Toezicht. In die hoedanigheid zullen zij betrokken zijn bij de uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma.

Het programma voorziet verder een rol voor burgers, bij de uitvoering van het programma. Sinds het voorjaar van 2020 ging het programma aan de slag met de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO/OECD) in het kader van de pilot 'Engaging citizens in the implementation of cohesion policy'. Naar verwachting volgen uit dit traject, in de zomer van 2021, aanbevelingen aan het Comité van Toezicht, om de betrokkenheid van burgers bij de uitvoering van het Interreg-programma te versterken.

4. Aanpak van de communicatie en zichtbaarheid voor het Interreg-programma (doelstellingen, doelgroepen, communicatiekanalen, incl. sociale media bereik, waar relevant het geplande budget en relevante indicatoren voor de monitoring en evaluatie)

1) Visie

Voor de komende zeven jaar wordt ingezet op kwalitatief sterke projecten die met trots ijveren voor een nog sterkere grensregio en fier zijn om deel uit te maken van de Europese Unie. De projecten zijn onze verhalen-schrijvers: wij bieden hun de inkt en zij vullen betekenisvol de bladzijden. Samen met hen zorgen we ervoor dat ze gelezen, gehoord en gezien worden.

2) Doelstellingen

Het programma wil 3 kerndoelstellingen met haar communicatie realiseren:

1. Kwaliteitsvolle projecten werven (acquisitie).
2. Mensen enthousiasmeren door project- en programmaresultaten bekend te maken.
3. Burgers en maatschappelijk middenveld betrekken bij grensoverschrijdende samenwerking.

De kerndoelstellingen staan niet op zich, maar zijn verweven met elkaar. Op die manier overlappen ze (ook in tijd) en zullen deze zich – al dan niet samen - in specifieke activiteiten vertalen tijdens de hele programmaperiode.

3) Doelgroepen

Het programma kan rekenen op een stevig netwerk dat bestaat uit het GS, de programmapartners en de begunstigen uit projecten. Dit **netwerk** is onze intermediaire doelgroep: door hen te informeren en te inspireren zorgen we dat dat niet alleen zichzelf, maar ook hun eigen netwerken aangemoedigd worden om kwaliteitsvolle projecten in te dienen.

Het programma introduceert een nieuw aspect in de werking en wil **burgerbetrokkenheid** stimuleren. De inwoners van de grensregio worden actief betrokken en uitgenodigd om mee de schouders te zetten onder de zoektocht naar oplossingen die een directe en langdurige impact hebben op ieders leven. Daarnaast zet het programma haar intermediaire doelgroep (cfr supra) aan tot het organiseren van activiteiten die zich op de burger richten. Het programma werkt daarbij ondersteunend door maatwerk aan te bieden, in onderlinge afstemming met het netwerk. Hoe deze burgers het best bereikt worden, zal o.a. nagegaan worden uit studies van Eurobarometer. Vanuit de programmadoelstellingen komen er bepaalde prioritaire te bereiken subgroepen bij 'de burger' naar boven:

-
- Burgers die affiniteit hebben met specifieke thema's en/of baat hebben bij oplossingen.
 - Burgers die geconfronteerd worden met grensproblemen.

4) *Communicatiekanalen*

Via onze communicatiekanalen willen we de doelstellingen behalen d.m.v. **informer**, **connecteren** en **engageren**. Bij al deze kanalen zetten we in op een zo duurzaam mogelijk gebruik van middelen.

De **website** speelt een centrale rol. **Nieuwsbrieven** en **persberichten** werken daarbij versterkend en de **social media kanalen** bewegen zich als satellieten rondom de website. We zetten daarbij extra in op platformen als LinkedIn om potentiële begunstigden met elkaar in contact te brengen. Facebook en Twitter gebruiken we om te informeren.

Events worden georganiseerd, afhankelijk van de noden op dat moment. Naast een start- en slotevent, zullen er op maat events plaatsvinden met een focus op het informeren van geselecteerde projectpartners, netwerken (gericht op bepaalde sectoren, thema's...), het creëren van burgerbetrokkenheid. Daarnaast sluit het programma zelf aan – indien opportuun – bij **evenementen**, **symposia** en **bijeenkomsten van derden**.

Extra ondersteunend zijn (gedrukte, digitale of audiovisuele) **publicaties** zoals tutorials (video) en een inspiratiegids burgerbetrokkenheid voor projecten. Ook maken we gebruik van ons **netwerk** zoals de programmapartners die we van budgetten voorzien om eigen communicatieacties te ontwikkelen. Een **doorlopende campagne** richt zich afwisselend of combinerend op de drie kerndoelen.

5) *Begroting*

Het programma investeert 1.8 miljoen euro in communicatie (inclusief personeelskost 1.6fte). Per kanaal wordt een begroting opgesteld in de jaarplannen, inclusief ondersteunende overige 'kostenplaatsen' (bijvoorbeeld doorontwikkeling huisstijl en logodragers).

6) *Monitoring/evaluatie*

Om een indicatie te verkrijgen of we onze doelstellingen bereiken, monitoren we dit via outputindicatoren per communicatiekanaal en enquêtes na activiteiten. In de communicatiestrategie en de jaarlijkse communicatieplannen komen deze in detail aan bod. Afhankelijk van de indicator voorzien we maandelijks, halfjaarlijkse of jaarlijkse monitoring. We bekijken tevens onze beoogde doelstellingen per jaar, welke activiteiten hieruit voortvloeiden en welke resultaten ze behaalden. Wat de effectieve impact is van bepaalde activiteiten, onderzoeken we tijdens uitgebreidere evaluaties zoals in het Evaluatieplan wordt opgenomen.

6. Indication of support to small-scale projects, including small projects with small project funds.

Het programma is overtuigd van de meerwaarde van kleinschalige projecten voor de zichtbaarheid en directe impact van Europa bij de burger en plant hier via 2 wegen op in te zetten: via een bedrijfsregeling voor grensoverschrijdende innovatietrajecten en via een regeling gericht op het identificeren en oplossen van (juridische en 'zachtere') grensknelpunten. Beiden worden aangemerkt als een project van strategisch belang (en zijn dus ook opgenomen in bijlage 3a) en zullen elk worden vormgegeven via een apart fonds voor kleinschalige projecten.

De geplande bedrijfsregeling situeert zich in prioriteit A 'Een slimmer Europa. Innovatie en vaardigheden voor slimme transformatie. (BD1)' en is voorzien te lopen gedurende de volledige programmaperiode. Via deze regeling wenst het programma KMO/MKB's te ondersteunen die in een grensoverschrijdend partnerschap innovatietrajecten willen uitvoeren. Het is de ambitie om in het kader van deze regeling meerdere tientallen dergelijke innovatietrajecten te steunen.

De regeling die zich richt op de grensknelpunten valt logischerwijs binnen prioriteit D ‘Een Europa zonder grenzen. Samenwerken om grensobstakels te overwinnen. (ISD1)’. Het programma onderzoekt – met ondersteuning van de OESO – of bij de werking van deze regeling direct burgerbetrokkenheid kan worden gerealiseerd via de oprichting van een burgerplatform, dat onder meer een rol zou spelen bij de prioritering van aan te pakken grensobstakels.

Naast bovengenoemde fondsen voor kleinschalige projecten biedt het programma ook op andere manieren nog ruimte voor kleinschalige projecten. Het programma creëert bijvoorbeeld mogelijkheden voor people-to-people activiteiten. Na de indiening van het IP zal duidelijk worden of en zo ja, op welke manier deze het best worden vorm gegeven (via een apart fonds voor kleinschalige projecten, als deelactiviteit van ruimere projecten, als onderdeel van het strategische project rond het burgerplatform, als aparte projecten onder direct management van het programma in de Interreg Specifieke Doelstelling,...).

Aanhangsel 3a: lijst van concrete acties van strategisch belang – artikel 17(4)

- een bedrijfsregeling gericht op innovatietrajecten van KMO/MKB (zie ook vraag 6 ‘indicatie van steun aan kleinschalige projecten, inclusief projecten met fondsen voor kleinschalige projecten). Naar verwachting zal dit project midden 2022 van start kunnen gaan en gedurende de gehele projectperiode lopen.
- een project gericht op het creëren en versterken van een grensoverschrijdend netwerk tussen regionale ontwikkelingsmaatschappijen. Dit project is flankerend aan de bedrijfsregeling en kan bijdragen aan de acquisitie voor die regeling. Daarom zal de looptijd van beide strategische projecten samenvallen.
- een fonds voor kleinschalige projecten dat zich richt op het aanpakken van (juridische en ‘zachtere’) grensknelpunten, mogelijk met directe burgerbetrokkenheid (zie ook vraag 6 ‘indicatie van steun aan kleinschalige projecten, inclusief projecten met fondsen voor kleinschalige projecten). Ook voor dit fonds richt het programma zich op midden 2022 als startdatum en een projectduur voor de rest van de programmaperiode.
- een project dat een grensoverschrijdend kennis- en expertisecentrum Vlaanderen – Nederland op het vlak van grensknelpunten en grensoverschrijdende data initieert. Dit centrum fungeert als een secretariaat voor kennisopbouw rond en een loket voor juridische grensknelpunten en het is ingebed in de bestaande GROS-governance tussen Vlaanderen en Nederland. Met name voor het onderdeel van de (juridische) grensknelpunten zal het centrum kennis en kunde inzetten om deze te analyseren/uit te werken en te koppelen aan een oplossing. Naar verwachting zal het project een reguliere projectperiode van 3 jaar kennen, maar het is de ambitie dat de werking van het kennis- en expertisecentrum na het projecteinde doorloopt. De (financiële) verduurzaming van het binnen het project opgezette centrum zal tijdens de projectuitvoering dan ook de nodige aandacht krijgen.

CONCEPT

Interreg Vlaanderen-Nederland
Koningin Elisabethlei 18
B-2018 Antwerpen

+32 (0)3 240 69 20

info@grensregio.eu
www.grensregio.eu

Interreg
EUROPESE UNIE
Vlaanderen-Nederland
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling